

Maisons et villas des Romains

Les constructions romaines avaient un caractère pratique. Elles se distinguaient par une solidité inégalée et une grande perfection technique. Tout n'était pas d'origine romaine. Les Étrusques ont légué aux Romains l'arc en plein cintre, ainsi que la voûte. Les Romains empruntèrent aux Grecs le fronton, la frise et les trois ordres classiques : dorique, ionique, corinthien. Des constructions spectaculaires comme des aqueducs, des thermes, des théâtres, des cirques, des arènes, permirent aux architectes de prouver l'étendue de leur talent.

Quant à la maison romaine, elle est la transposition et le développement d'une cabane primitive : l'unique pièce d'habitation est devenue salle d'honneur (c'est le *tablinum*). La cour s'est transformée en un *atrium*, dont le toit est percé d'une ouverture rectangulaire qui permet de recueillir l'eau. La maison comprend une salle à manger, des salles de bains, des chambres à coucher. Peu de meubles, mais les murs sont couverts de fresques ou revêtus de marbre. Le sol disparaît sous les mosaïques ou les dalles de couleur. Parfois il y a des tapis, importés d'Orient. La maison est chauffée par un hypocauste, système mis au point un siècle environ avant notre ère par Sergius Orata. Il se composait essentiellement d'un fourneau installé sous la maison. L'air chaud partant du fourneau empruntait des conduits de briques ou de pierres creuses dans les murs et le pavement. Le même système était appliqué pour alimenter en eau chaude les salles de bains; il y en avait généralement plusieurs. Le froid était également combattu au moyen de vitres, dont l'emploi était quasi général au nord des Alpes.

Les citadins fortunés ont à la campagne une maison de repos ou *villa urbana*. Certaines de ces maisons étaient de véritables palais, autour desquels étaient disséminées les habitations, huttes ou maisonnettes, occupées par les domestiques et les travailleurs agricoles, recrutés parmi la population locale.

La villa romaine était ordinairement construite en pierres naturelles ou en briques. Le plan nous en est connu par les fouilles et les descriptions laissées par l'architecte Vitruve.

Le centre du bâtiment était une espèce de hall faisant fonction de cuisine. Derrière celle-ci se trouvaient remises et écuries. Les pièces d'habitation occupaient les deux côtés de l'immeuble. La façade avant était pourvue d'une galerie à colonnes qui donnait de chaque côté dans une pièce bâtie en saillie. La cuisine était surélevée et recevait le jour par la galerie et par des fenêtres placées sous le toit.

Mais la majorité des Romains étaient entassés dans des constructions verticales, véritables casernes, nommées *insulae*. La hauteur exagérée de ces constructions, l'insuffisance des fondations, la médiocrité des matériaux provoquaient de fréquents écroulements.

En haut à gauche : la partie centrale de la maison romaine était ouverte.

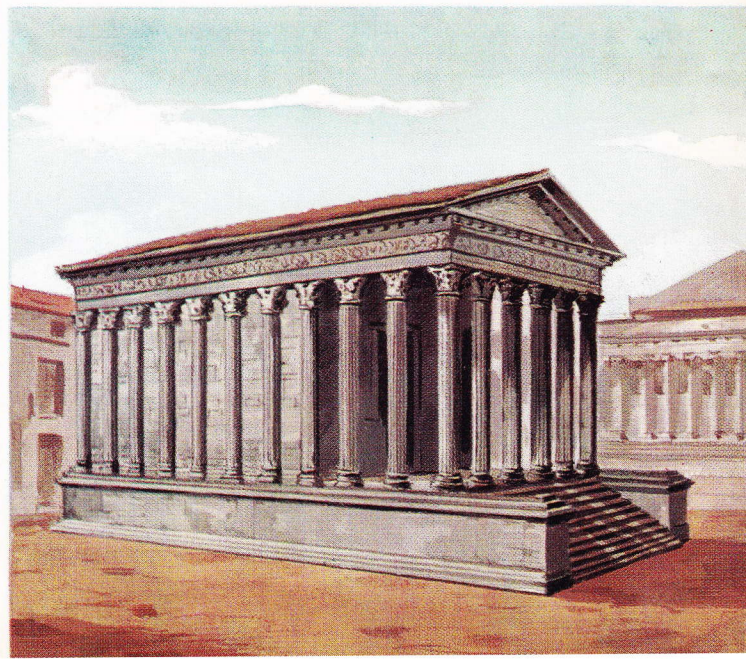
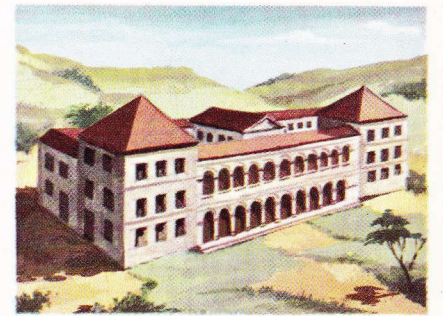
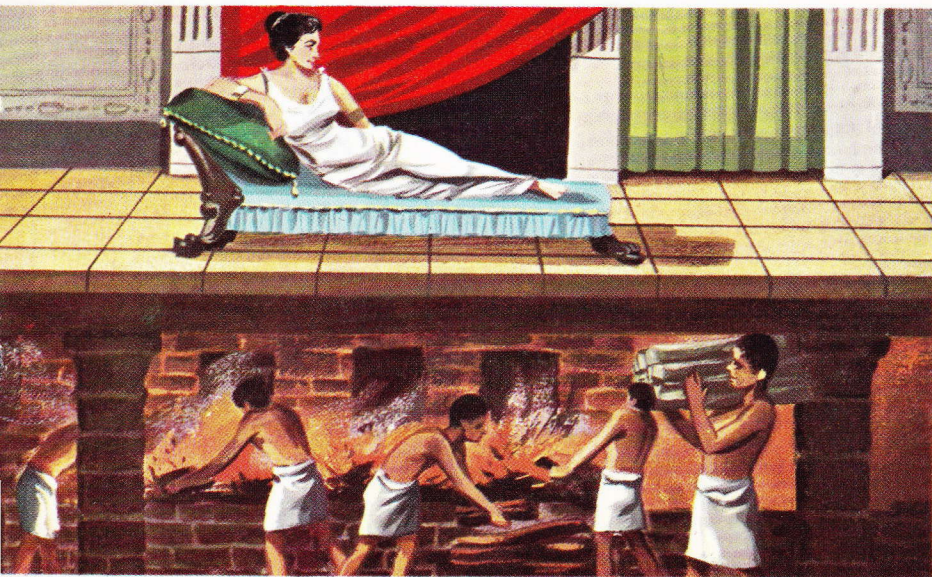
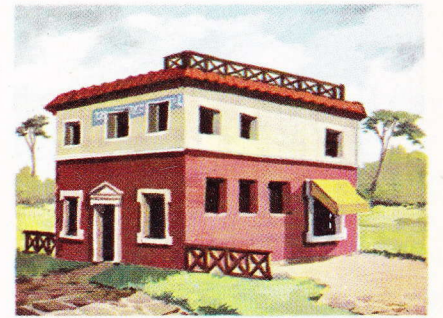
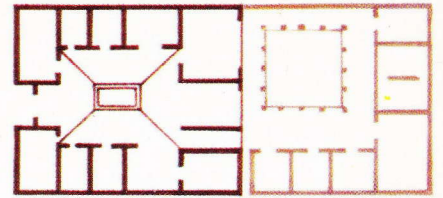
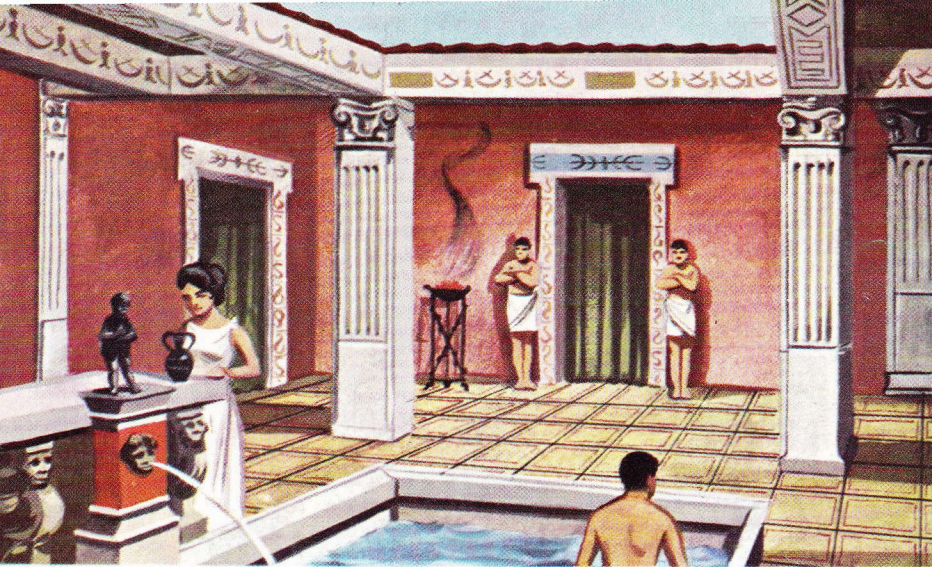
Milieu à gauche : le chauffage, confié à des esclaves, se faisait sous la pièce d'habitation. L'air chaud empruntait des canalisations faites de briques creuses pour chauffer murs et pavement.

En haut à droite : 1) plan d'une villa; 2) une petite villa (ferme); 3) une grande villa (véritable palais).

En bas à gauche : les ruines du Colisée, à Rome.

En bas à droite : un temple caractéristique (Maison carrée à Nîmes).

ROMEINSE VILLA'S EN PALEIZEN

De Romeinse bouwwerken hadden hoofdzakelijk een praktisch karakter. Ze blonken uit door hun ongeëvenaarde stevigheid en een grote technische perfectie. Niet alles was hier zuiver Romeins. Van de Etrusken hadden de Romeinen immers de rondboog, het gewelf en de Tuscische zuil geleerd. Aan de Grieken ontleenden ze het fronton, de fries en de 3 klassieke zuilenorden. Door reusachtige en spectaculaire bouwwerken zoals aquaducten, thermen, schouwburgen, circussen, arena's enz., gaven de architecten blijk van hun kunnen.

Het oude huis, met zijn centraal gelegen binnenplaats, het sombere, Etruskische atrium, dat tegelijkertijd gebruikt werd als keuken, eetkamer, slaapkamer en heiligdom waarin de familiegoden vereerd werden, volstond niet meer. Het werd slechts een deel van een veel grotere woning. In de zoldering was een opening gelaten waarlangs de regen kon binnenvallen in een vergaarbak die in de vloer was aangebracht.

Naast het atrium bouwde men andere grote vertrekken zoals het tablinum, waarin de pater familias zijn cliënten ontving, alsook naar Griekse mode een peristylum, d.w.z. een hele reeks kamers die gelegen waren rond een binnenhof, dat omgeven was door een zuilengalerij. Hier waren voortaan de eetkamer, de badkamers, de slaapkamers en de bibliotheek gelegen. Alle kwamen uit op het peristylum. Soms kreeg het Romeinse huis een verdieping. De voorzijde, die uitkwam op de straat, werd wel eens verhuurd als winkel. Ook de prachtige paleizen van de patriciërs, en zelfs die van de keizers werden ongeveer volgens hetzelfde plan gebouwd, terwijl het Romeinse proletariaat in reusachtige, maar ongezellige huurkazernes woonde. Naast de omvang nam met de jaren ook de versiering van de huizen toe. De muren werden opgesmukt met fresco's en marmer; de vloeren, die eertijds van aarde waren gemaakt, werden nu voorzien van mozaiek en gekleurde tegels.

Al die rijkdom werd ook aangetroffen in de woningen die de Romeinen op het platteland be-

trokken: de villa's. Het waren deels landhuizen, deels hofsteden. Zoals de huizen onderling verschilden door bouwplan en materialen, zo verschilden ook de villa's onderling. Er waren er zeer eenvoudige, hoeven van hout en leem, die opgetrokken waren op een fundament van vastgestampte keien. Er waren ook grote luxe villa's, echte paleizen, waar rond kleinere hoeven, hutten en huisjes lagen die bewoond werden door de dienstboden en arbeiders, die gerecruteerd werden uit de plaatselijke bevolking.

De gemiddelde Romeinse villa kon opgetrokken worden uit baksteen of natuursteen. Het plan is goed gekend door opgravingen, alsook door een beschrijving van een Romeins architect, Vitruvius. Het centrum van het gebouw werd ingenomen door een hal die als keuken dienst deed. Achter die hal lagen de stallen; langs de zijkanten lagen de woonvertrekken; langs de voorzijde was een zuilengalerij voorzien, die links en rechts uitliep op een vertrek dat naar voren uitstak. De keuken, in het midden, was hoger dan de rest van het gebouw, en ontving licht langs de galerij vooraan en langs ramen die zeer hoog gelegen waren, onder het dak. Eén of meer woonvertrekken werden verwarmd door hypocaustum, een systeem dat uitgevonden werd ca. 100 v. C. door Sergius Orata. Het was een verwarming door middel van warme lucht, die vertrok uit een ruimte onder het vertrek waarin gestookt werd, en die door holle tegels in de muren en de vloer werd rondgeleid. Het zelfde systeem werd ook aangewend om de badkamers (er waren er meestal verscheidene) van warm water te voorzien. De koude werd ten anderen ook buiten gehouden door ruiten, waarvan het gebruik ten noorden van de Alpen nagenoeg algemeen was.

Het meest luxueuze type onder de Romeinse villa's was de villa Urbana, die veel weg had van een paleis. De voorgevel met de zuilengang was dikwijls meer dan 100 m breed. Rond het gebouw lagen hovingen met prieeltjes, fonteinen en standbeelden. Voor het interieur werden de kostbaarste materialen gebruikt.

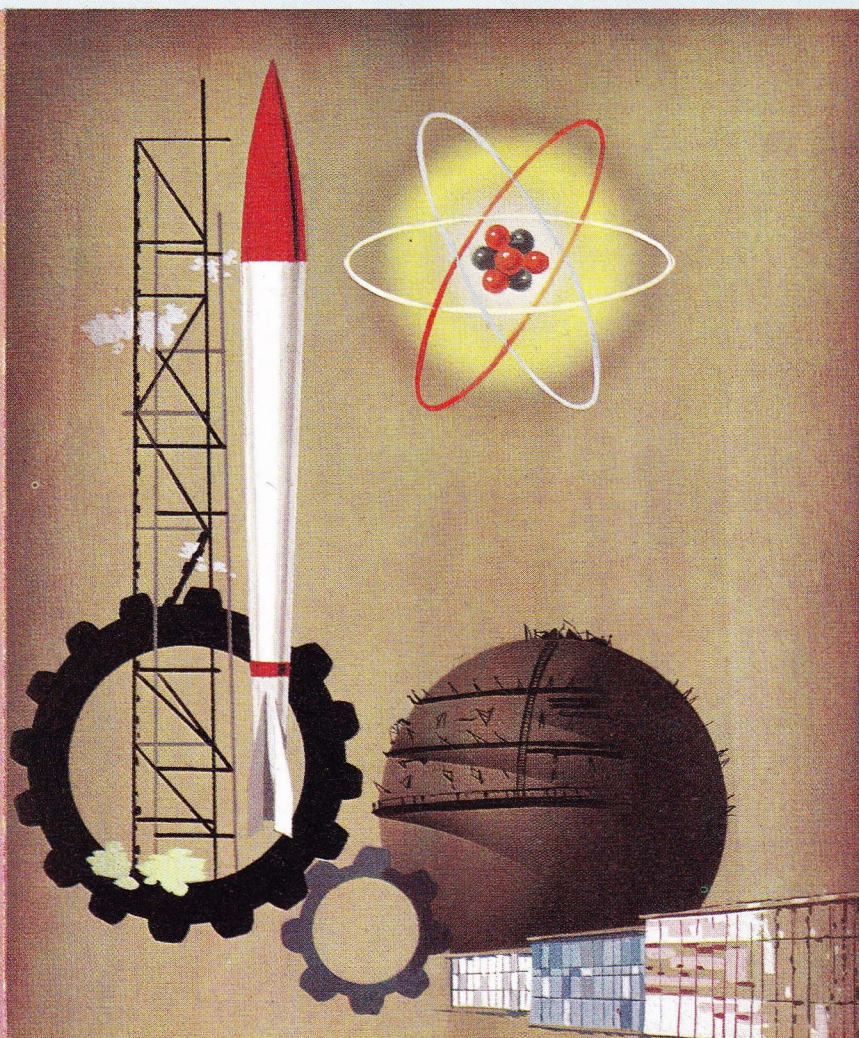
Boven links: pluvium; het middendeel was geheel open, zodat het regenwater rechtstreeks in het bad kon worden opgevangen. **Midden links:** men stookte onder het vertrek; de warme lucht werd rondgeleid door holle tegels in de muren. **Boven rechts:** 1° grondplan van een villa; 2° kleine villa (boerderij); 3° grote villa (landgoed). **Onder links:** de ruïnes van het coliseum te Rome; **rechts:** de karakteristieke tempel, "Maison carrée" te Nîmes.

Globerama

LES CONQUÊTES DE LA SCIENCE

HET AVONTUUR VAN MENS EN WETENSCHAP

CASTERMAN

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

Le présent ouvrage est publié simultanément en
français (Casterman, Paris-Tournai)
allemand (International School, Cologne)
anglais (Odhams Press, Londres)
américain (International Graphic Society, New Jersey)
danois (Skandinavisk Bogforlag, Odense)
espagnol (Codex, Buenos Aires)
finlandais (Munksgaard)
hollandais (Keurkoop, Rotterdam)
italien (Fratelli Fabbri, Milan)
portugais (Codex, Buenos Aires)
suédois (Bernces Förlags, Malmö)

3e édition, 1965

KEURKOOP NEDERLAND

Art © 1960 by Esco, Anvers

© ESCO PUBLISHING COMPANY

Text © 1963 by Casterman, Paris ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN VOOR ALLE LANDEN

Tous droits de traduction et de reproduction réservés.